

4-107/2024
05.09.2024.

УНИВЕРЗИТЕТ СИНГИДУНУМ

Департман за последипломске студије

Данијелова 32, Београд

ВЕЋУ ДЕПАРТМАНА ЗА ПОСЛЕДИПЛОМСКЕ СТУДИЈЕ

Одлуком Већа Департмана за последипломске студије број 4-20/2024 од 22.02.24 године, одређени смо за чланове Комисије за оцену подобности кандидата и теме за израду докторске дисертације под називом: **"Утицај агротуризма на креирање концепта одрживог развоја руралних дестинација"**

кандидата Алексе Панића о чему подносимо следећи:

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату

Кандидат Алекса Панић, мастер у туризму, рођен је 31.03.1993. године у Београду, Република Србија. Основну и средњу Туристичку школу завршио је у Београду. Дипломирао је на Универзитету Примењених наука Кремс, 2015. године. Истовремено, дипломирао је и на Факултету за туристички и хотелијерски менаџмент, Универзитета Сингидунум. На Факултету за туризам, Универзитета у Марибору је 2018. одбранио мастер рад на тему „Планирање одговорног и одрживог управљања туристичком дестинацијом на примеру Београда“ са оценом 10. На Универзитету Сингидунум је 2020. године уписао докторске студије на студијском програму Менаџмент у Туризму.

У области одрживог развоја и управљања туристичким дестинацијама, Алекса Панић већ има неколико објављених радова на тему одрживог развоја, с посебним фокусом на руралне туристичке дестинације. На бројним конференцијама у земљи и иностранству,

имао је прилике да представи резултате истраживања које је спровео, као и да размени искуства са колегама из науке и привреде. Уз то, тренутно је и члан пројектног тима TOURCOMSERBIA за креирање модела за оцену конкурентности Србије као туристичке дестинације.

Запослен је на Универзитету Сингидунум, где је изабран у звање асистента 2020. године. Тренутно је ангажован на неколико предмета из области туристичког менаџмента, на српском и на енглеском језику.

Осим у реализацији наставе, ангажован је и на позицији Еразмус+ координатора на Универзитету Сингидунум. Члан је Организационог одбора Међународне научне конференције из области туризма - СИТКОН.

Говори српски, енглески и словеначки језик.

2. Ангажовања у настави

Кандидат има веома богато предавачко искуство на Универзитету Сингидунум. Алекса Панић изводи наставу на основним академским студијама и то на следећим предметима: Економика туризма (ФТХМ Београд), Туризам и простор (ФТХМ Београд и Центар Нови Сад), Тематски туризам (ФТХМ Београд и Центар Нови Сад), Менаџмент туристичких дестинација (ФТХМ Београд), Пословање туристичких агенција и организатора путовања (ФТХМ Београд, Центар Нови Сад и Центар Ниш), Менаџмент културних ресурса (ФТХМ Београд), Ресторатерство (ФТХМ Београд), Management of Travel agencies and Tour Operators (Study in English) и Cultural aspects of tourism (Study in English).

3. Објављени радови:

Списак резултата М14

Panić, A., & Koščak, M. (2023). The significance and prospects of including local food in the development of a sustainable rural tourism destination. In *Ethical and Responsible Tourism* (pp. 159-175). Routledge.

Panić, A., Pavlaković, B., & Koščak, M. (2019). Managing a sustainable tourism destination. In *Ethical and Responsible Tourism* (pp. 359-374). Routledge.

Списак резултата M20

Panić, A., Vujko, A., Knežević, M. (2024): Economic indicators of rural destination development oriented to tourism management: The case of ethno villages in Western Serbia. *Hotel and Tourism Management*, 12(1), 1-17, (M24) - ISSN:2620-0279, <https://doi.org/10.5937/menhottur2400006P>

A. Panić, A. Vujko & M. Knežević. (2024). Rural tourism impact on the life quality of the local community: A Case study of Western Serbia, *Ekonomika Poljoprivrede*, Vol. LXXII, No. 3, pp. tba-tba (M23)

Panić, A., Vujko, A., Knežević, M. (2024): Social indicators as a important implications of susatinable rural tourism development. *Oditor*, X, No.2 pp. tba-tba (M24)

Pavluković, V., Kovačić, S., Pavlović, D., Stankov, U., Cimbaljević, M., **Panić, A.,** ... & Pivac, T. (2024). Tourism destination competitiveness: An application model for Serbia. *Journal of Vacation Marketing*, 13567667241261396. (M22)

T. Stanković, S. Čerović, **A. Panić.** (2023). Role and Application of Information Communication Technologies: Significance of Social Networks in Placement of Hotel Capacities in Serbia, *Akcionarstvo*, Vol. 29, No. 1, pp. 63 – 94

Списак резултата M50

Jocić, L., Vujko, A., **Panić, A.** (2024): Services quality as a factor for bridging the gap between expected and perceived services in agency business. *Turističko poslovanje*, 33(1), pp. 71-79, <https://doi.org/10.5937/turpos0-49765> (M52)

Cimbaljević, M., **Panić, A.,** Pavlović, D., Pavluković, V., Pivac, T., Kovačić, S., & Stankov, U. (2023). Systematic literature review on tourism destination competitiveness research. *Turizam*, 27(1), 51-65.

Obradović, M., **Panić, A.,** Kostić, M., Brdar, I., & Radović, N. (2023). Traditional food products and region recognition: Importance of geographical indication of origin in case of branding the tourist region of Western Serbia. *BizInfo (Blace) Journal of Economics, Management and Informatics*, 14(1), 33-44.

Списак резултата М33

T. Radojević, M. Knežević, A. Panić, A. Vujko, Evaluating Competitiveness of Tourism Destinations: Insights from Marketing and Experience Indicators, Paper presented at *IAI International Academic Vienna Conference*, 21th June 2024 at Vienna University, Austria, Jun, 2024

Podovac, M., Vučenović, D. & Panić, A. (2024). The Analysis of the Perception of the Domicile Population on the Sustainable Development of Rural Tourism in the Republic of Serbia, *Zbornik radova Međunarodne znanstveno-stručne konferencije za razvoj ruralnog turizma RRT 2023*, pp. 295 – 304

D. Pavlović, A. Panić, T. Radojević, M. Cimbaljević, The resource basis of the competitiveness of the tourist destination - natural resources and attractiveness, *Conference Proceedings of the V International Scientific Conference „Turizam“*, pp. 150 - 159, Jun, 2023

Panić, A., Pavlović, D., Knežević, M., Radojević, T., Stanišić, N., & Mandić, D. (2023, December). The significance of cultural resources in enhancing competitiveness of tourism destinations: TOURCOMSERBIA model. In *International Scientific Conference on Economy, Management and Information Technologies* (Vol. 1, No. 1, pp. 51-57).

Podovac, M., Panić, A. & Milojica, V. (2023). Examining Motives and Perception of Domestic Visitors to Gastronomy Manifestations in the Republic of Serbia, *Conference Proceedings Sitcon 2023 Managing The Future By Learning From The Past – Contemporary Trends In Tourism & Hospitality*, pp. 11 - 21

Kilibarda, N., Panić, A., Mandić, D., & Obradović, A. (2023). Fusing Gastronomy and Rural Development within Sustainable Food Systems, *Conference Proceedings Sitcon 2023 Managing The Future By Learning From The Past – Contemporary Trends In Tourism & Hospitality*, pp. 89 - 95

Pavlović, D., Panić, A., Glamuzina, M. & Zhu, J. (2023). Factors Influencing the Selection of Travel Agencies and Tour Operators by Generation Z Travelers in China, *Conference Proceedings Sitcon 2023 Managing The Future By Learning From The Past – Contemporary Trends In Tourism & Hospitality*, pp. 143 - 153

- Mandić, D., Panić, A., & Čičin-Šain, M. Č. (2023). Automated service delivery in hotels: balancing efficiency and human interaction for optimal guest satisfaction. In *International Scientific Conference on Economy, Management and Information Technologies*, pp. 167-174).
- Panić, A., Čičin-Šain, M. & Milojica, V. (2023). Development of a mobile application for identifying tourist attractions appropriate for people with disabilities, *International Conference CTTH 2022*, pp. 71-79
- Pavlović, D., Panić, A., Stanišić, N., Radojević, T. & Čerović, S. (2022). Changing the World Economic Forum Ranking of Travel&Tourism Competitiveness Index to Travel&Tourism Development Index: A Review of Serbia's Competitive Position, *SITCON 2022 Conference Proceedings*, pp. 3 - 11
- Mandić, D., Panić, A. & Obradović, M. (2022). The Impact of Mobile Applications on Hotel Service Quality, *XII International Conference on Economy, Business & Society in Digitalized Environment - EBSiDE 2022*, pp. 675 - 685
- Obradović, M., Panić, A. & Obradović, A. (2022). The presence of Serbian Travel Agencies on Social Media: An Overview, *PAR International Leadership Conference – PILC*, pp. 415 - 425
- Borovčanin, D. & Panić, A. (2021). Procena uticaja organizacije masovnog sportskog događaja na turističku industriju: Studija slučaja Beogradski maraton i grad Beograd, *Hotelska kuća, Zbornik radova*, pp. 204 - 217
- Borovčanin, D., Knežević, M., Mandić, D. & Panić, A. (2021). Uporedna analiza uticaja pandemije COVID-19 na kongresni turizam u regionu centralne i istočne Evrope, *Hotelska kuća, Zbornik radova*, pp. 195 - 203
- Panić, A. & Koščak, M. (2021). Potencijali i značaj implementiranja lokalne hrane u procesu kreiranja održive ruralne turističke destinacije, *Zbornik radova Međunarodne znanstveno-stručne konferencije za razvoj ruralnog turizma RRT 2021*, pp. 134 - 144
- Panić, A. & Popesku, J. (2021). Perspectives on Rural Wellbeing Tourism in the region of Western Serbia: Tourists Motivations and Expectations, *SITCON 2021 Conference Proceedings* pp. 95 - 105

Panić, A. & Popescu, J. (2021). Uticaj unutrašnjih migracija na razvoj ruralnog turizma u regiji Zapadne Srbije, *XXVI Međunarodni naučni skup Regionalni razvoj i demografski tokovi zemalja jugoistočne Evrope*, pp. 191 – 200

Panić, A. & Kostić, M. (2020). Compliance of the EU Legal Acts with Montreal Convention (MC99) on Universal Liability Regime for International Carriage by Air - Importance for Sustainable Tourism Worldwide, *Conference Proceedings SITCON 2020*, pp. 61 - 66

Panić, A., Koščak, M. & Pavlaković, B. (2018). Managing a sustainable tourism destination, *Diamond Scientific Publishing*, pp. 30 - 46

J. Potočnik Topler, H. Horvat, A. Panić, A. Lisec, (2017). Quality Local Food as the Foundation of Sustainable Tourism Development: Study Case of the Municipality of Sevnica, *XI International Conference on Logistics in Agriculture*, pp. 11-16

Докторска дисертација Алексе Панић – мастер, урађена је на 328 страна и приказано је 69 табела и 13 графикана, 11 илустрација и пример упитника коришћеног приликом испитивања. Дисертација садржи 41 страницу литературе, од чега 447 научних чланака, 37 књига и уџбеника, 38 библиографских јединица које су Зборници радова са научних конференција, дипломски, мастер и докторски радови и 58 електронских извора.

Докторска дисертација кандидата Алексе Панић прошла је проверу софтвера за установљавање преклапања /плагијаризма (iThenticate: Plagiarism Detection Software). Укупан процентуални износ запажених преклапања износи 3% дисертације. Свака јединица примарних извора, назначених као потенцијални извор приликом провере плагијаризма, износи мање од 1% у укупном раду. Највећи број уочених преклапања односи се на периодичне речи и изразе који су општеприхваћени и користе се у свакодневној комуникацији и академском писању у различитим областима па се стога не могу сматрати плагијаризмом, као и наведене изворе литературе. Део дисертације који се односи на истраживање и анализу резултата нема преклапања која се могу сматрати плагијаризмом што указује на оригиналност самог истраживања

4. Предмет, проблем и циљ докторске дисертације

Предмет истраживања је истраживање потенцијала агротуризма као средства за решавање изазова са којима се суочавају руралне дестинације у регији западна Србија. Ови изазови укључују пад становништва, економску стагнацију и урушавање традиционалних вредности. Студија има за циљ да истражи потенцијал агротуризма у ревитализацији руралних подручја нудећи аутентична искуства туристима уз подстицање економског раста, очување културног наслеђа и побољшање квалитета живота локалног становништва. Агротуризам, који интегрише пољопривредне активности у туристичко искуство, посматра се као туристички производ која не само да пружа економске користи већ и подстиче културну размену, одговорније управљање животном средином и оснаживање заједнице. Истраживање ће се бавити различитим аспектима агротуризма, укључујући његове теоријске дефиниције, циљеве одрживог развоја, карактеристике услуга и производа и његов утицај на квалитет живота у руралним дестинацијама. Прецизније, студија ће анализирати тренутно стање агротуризма у западној Србији на 11 одабраних дестинација, испитати понуду агротуризма, маркетиншке активности и упоредити је са географски истоврсним одабраним регионима у алпском подручју. Разумевањем појма агротуризма и његове међузависности са пољопривредом, истраживање има за циљ да на основу емпиријских налаза предложи решења за унапређење одрживог развоја у руралним дестинацијама регије западна Србија.

Истраживање има за циљ да се свеобухватно бави критичним питањем одрживог развоја и квалитета живота у руралним дестинацијама западне Србије кроз истраживање потенцијала агротуризма као одрживог и холистичког решења. Свеобухватни циљ је допринос ревитализацији и одрживом развоју ових подручја, фокусирајући се на економске, социокултурне и еколошке утицаје. У уводном делу, истраживање настоји да пружи теоријску основу широј научној јавности дефинисањем кључних појмова као што су рурална дестинација, рурални и агротуризам и одрживи развој. У раду ће бити анализирани глобални циљеви одрживог развоја применљиви на руралне дестинације регије западна Србија, постављајући темеље за стратешки оквир.

Значајан аспект истраживања укључује дубинску анализу карактеристика агротуристичких услуга и производа, разумевање њихове улоге у подстицању економског

раста и укупном квалитету живота локалних заједница. Студија ће истражити међузависност пољопривредних и агротуристичких активности, наглашавајући њихов потенцијал да преокрену тренд депопулације чинећи живот у руралним дестинацијама привлачнијим. Штавише, истраживање има за циљ да процени утицај агротуризма на квалитет живота у локалним заједницама, узимајући у обзир економске користи, очување друштвених односа и културне баштине, као и одрживост животне средине. Кроз анализу животног циклуса производа агротуризма, студија ће пружити увид у дугорочну одрживост и ефикасност таквих облика туризма.

Географски сегмент је значајан, а истраживање ће дефинисати туристичко-географске карактеристике регије западна Србија. Циљеви у вези са географским сегментом посматране дестинације, односе се на дефинисање туристичко-географског положаја, природно-географских и друштвено-географских карактеристика, као и предиспозиција за развој руралног туризма и агротуризма. Важан задатак је анализирати и приказати повољност положаја посматране дестинације, у односу на најважнија туристичка емитивна места Србије, а затим издвојити и валоризовати природно-географске и друштвено-географске потенцијале за развој агротуризма. Упоредне анализе са одабраним алпским дестинацијама и испитивање агротуризма у овим областима ће понудити вредне увиде и најбоље праксе.

Практични циљеви биће истражени кроз анализу тренутног стања агротуризма у 11 одабраних дестинација у регији западна Србија, оцењивање постојеће агротуристичке понуде и маркетиншке активности. На крају, циљ је да се агротуризам представи као вишедимензионални туристички производ, чији далекосежни утицаји могу имати ефекта, пре свега на депопулацију сеоског становништва, али и на све супстанцијалне показатеље индикатора одрживости. Овде се пре свега мисли на економске, социокултурне И еколошке параметре одрживог развоја и њихов утицај на даљи напредак и допринос развоју руралних дестинација регије западна Србија.

5. Хипотетички оквир истраживања

Хипотезе су дефинисане на следећи начин:

X0 Агротуризам у регији западна Србија позитивно утиче на стварање концепта одрживог развоја у руралним дестинацијама

X1 Локално становништво у посматраним руралним дестинацијама примећује позитивне ефекте које агротуризам има на економске аспекте у њиховој заједници.

X1a Локално становништво примећује већи број нових радних места као резултат развоја агротуризма

X1b Локално становништво примећује бољи животни стандард у поређењу са периодом пре развоја агротуризма

X1c Локално становништво примећује већи развој женског предузетништва и оснаживање положаја жена као резултат развоја агротуризма

X2 Локално становништво у посматраним руралним дестинацијама примећује позитивне ефекте које агротуризам има на социокултурне аспекте у њиховој заједници

X2a Локално становништво примећује раст броја становника у поређењу са периодом пре развоја агротуризма

X2b Локално становништво примећује смањење расуђивања на основу предрасуда, као резултат развоја агротуризма

X2c Локално становништво примећује повећање свеукупног здравља жена у поређењу са периодом пре развоја агротуризма

X3 Локално становништво у посматраним руралним дестинацијама примећује негативне ефекте које агротуризам има на еколошке аспекте у њиховој заједници

X3a Локално становништво примећује повећање загађења у локалној средини као резултат агротуристичких активности

X3b Локално становништво примећује повећање нивоа буке у локалној средини као резултат агротуристичких активности

X3c Локално становништво примећује негативне ефекте на воду и земљиште као резултат агротуристичких активности

6. Методологија истраживања

Методе истраживања које су у раду коришћене су следеће:

- **Историјска метода** - при изучавању литературе, уз посебан осврт на сагледавање развоја агротуризма у регији западна Србија, читавој држави и у одабраним туристичким регијама у иностранству;
- **Теренско истраживање** које обухвата методе посматрања и анкетно истраживање и интервјуисање локалног становништва у 11 сеоских дестинација регије западна Србија;
- **Аналитичко проучавање** свих фактора значајних за развој агротуризма у регији западна Србија, у местима која поседују предуслов за развој агротуризма, као и могуће утврђивање потенцијалних туристичких агроцелина,
- **Статистичке методе**
- **Компаративна метода** - како би се дошло до закључака о важности утврђивања стања агротуризма регије западна Србија у односу на поједине европске дестинације са сличним туристичко-географским карактеристикама
- **Дескриптивна метода** - приказана је кроз закључке из прикупљених података
- **Картографска метода**
- **Метода критичности**

7. Кратак опис садржаја докторске дисертације:

Истраживање ће бити реализовано кроз различите фазе:

У почетној фази извршиће се истраживање коришћењем секундарних података, односно преглед постојеће литературе која се односи на дефинисање и улогу агротуризма у одрживом развоју руралних дестинација. Ово ће, поред појмовног објашњења основног концепта и основних аспеката агротуризма, обухватити евалуацију утицаја агротуризма на квалитет живота локалне заједнице, као и испитивање животног циклуса агротуристичких производа

Следећа фаза ће укључивати анализу постојеће агротуристичке понуде, карактеристика и маркетинг активности у једанаест руралних дестинације регије западна Србија – Кремна, Кушићи, Камена Гора, Златар, Косјерић, Коштунићи,

Злакуса, Увац, Горња Трепча, Сирогојно и Вранеша. Такође, биће испитани и анализирани ставови локалног становништва у одабраним дестинацијама у вези са дефинисаним индикаторима одрживости - економског, социокултурног и еколошког аспекта. Примењена метода испитивања је на основу рангирања ставова петостепеном Ликертовом скалом, од потпуног неслагања до потпуног слагања са констатацијама из упитника (1-Уопште се не слажем; 5-у потпуности се слажем).

Трећа фаза ће укључити одређивање узорка истраживања, идентификацију истраживачких инструмената (који се састоје од стандардизованих и полустандардизованих анкетних упитника, као и интервјуа са циљним групама и појединцима) и тестирање постављених хипотеза. Истраживање се реализовало у периоду од децембра 2022. године до децембра 2023. године, а у истраживању је учествовало 694 локална становника посматраних руралних дестинација регије западна Србија.

Након тога, следећа фаза ће обухватити мерење и анализу добијених резултата.

Пета фаза истраживања обухвата упоредну анализу са дефинисаним туристичким дестинацијама у иностранству и анализу добрих пракси.

Шеста фаза обухвата презентацију импликација истраживања, ограничења и сугестије за будућа истраживања.

На крају, последња фаза подразумева представљање перспектива кроз дискусију и извођење конструктивних закључака.

8. Значај истраживања:

Ово истраживање је од кључног значаја јер се бави вишеструким изазовима са којима се суочавају руралне дестинације у регији западна Србија, укључујући смањење броја становника и економску стагнацију. Фокусирајући се на агротуризам као потенцијално решење, студија има за циљ да понуди практичан увид у ревитализацију ових подручја уз очување њиховог културног и еколошког наслеђа уз примену принципа одрживог развоја.

Штавише, истраживање је у складу са ширим циљевима одрживог развоја промовишући праксу одговорног туризма и подстицајући економску отпорност у руралним заједницама.

9. Резултати истраживања

Резултати истраживања показују да развој агротуризма у западној Србији има значајан утицај на економски и социјални контекст руралних заједница. Развој агротуризма довео је до повећања прихода домаћинстава, што се може повезати са повећаним бројем туристичких посета и потражњом за локалним производима и услугама. Већина испитаника је навела да су њихови приходи знатно бољи него пре него што је агротуризам постао значајан део локалне економије. Повећање прихода је директно повезано са растом сектора туризма, угоститељства, саобраћаја и рекреативних активности. Ови сектори су доживели значајан раст, што је довело до повећања запошљавања и побољшања економског стандарда локалног становништва. Ова нова радна места не само да обезбеђују приходе, већ и подстичу развој нових вештина и знања код локалног становништва. Повећана локална потрошња је још један важан аспект. Са већим бројем туриста, локална предузећа имају више купаца, што доводи до раста прихода и могућности за проширење пословања. Они своје производе могу да пласирају како директном продајом туристима, тако и кроз продају сировина агротуристичким домаћинствима која их укључују у своју понуду. Овај економски замах може стимулисати додатне инвестиције у инфраструктуру и побољшање услуга, што додатно побољшава квалитет живота локалног становништва. Међутим, значајне разлике у перцепцији побољшања животног стандарда између мушкараца и жена указују на дубље друштвене и економске неједнакости. Мушкарци често имају приступ боље плаћеним и стабилнијим пословима у туристичком сектору, што може објаснити њихову позитивнију перцепцију промена. Насупрот томе, жене могу бити ограничене на мање плаћене и нестабилне послове, што ограничава њихову способност да у потпуности искористе економске користи од туристичких активности.

- Анализа података даље показује да је продуктивност радне снаге значајно повећана као резултат развоја агротуризма.
- Још један од важних економских индикатора је и развој саобраћајне инфраструктуре.

- Велика већина испитаника оба пола приметila је промене у развоју туризма у својим заједницама, што указује на значајан утицај агротуризма на целокупни развој туризма у региону.
- Један од кључних аспеката агротуризма је његово позитивно деловање на женско предузетништво у руралним областима.
- Резултати истраживања показују да развој туризма у западној Србији значајно утиче на демографске трендове у овом региону.
- Значајно повећање љубазности и пријатељског става локалног становништва са порастом агротуризма указује на позитиван утицај овог сектора на социјалну динамику у заједници.
- Смањење предрасуда у заједници може бити директно повезано са повећаном интеракцијом и културном разменом коју стимулише агротуризам.
- Смањење просјачења у руралним заједницама може се приписати економским побољшањима које доноси агротуризам.
- Анализа утицаја агротуризма на породичне конфликте у руралним заједницама западне Србије открива значајне увиде у то како овај вид туризма може позитивно утицати на личне и породичне односе.
- Резултати истраживања указују на статистички значајне разлике у перцепцији између мушкараца и жена. Ове разлике могу бити резултат различитих улога и очекивања која друштво поставља пред мушкарце и жене. Мушкарци могу више ценити економске аспекте и њихов утицај на смањење конфликта, док жене могу више фокусирати на емоционалне и међуљудске аспекте који такође утичу на породичну динамику.
- Пораст поверења међу људима у руралним заједницама западне Србије може се приписати бројним факторима повезаним са развојем агротуризма.
- Повећање великодушности у заједници, како показују резултати истраживања, може бити директно повезано са агротуризмом који потпомаже изградњу ближих и хармоничнијих односа међу становницима.
- Позитивне промене у личном изгледу које становници примећују могу бити директно повезане са економским и социјалним побољшањима које доноси агротуризам.
- Перцепција значајног побољшања у употреби информација међу становницима руралних дестинација западне Србије указује на ширу интеграцију и прихватање

нових технологија и приступа информацијама, што је директно повезано са развојем агротуризма.

- Према истраживању, већина испитаника у локалним заједницама примећује значајно побољшање у области друштвене одговорности, што указује на позитиван утицај агротуризма на ову димензију социјалног живота.
- Утицај агротуризма на здравље жена у руралним подручјима западне Србије показује значајне позитивне промене, што указује на широк спектар користи које овај облик туризма може донети за јавну здравствену слику.
- Перцепција становника западне Србије о повећању загађења након развоја агротуризма указује на потребу за детаљном анализом узрока и последица ових промена.
- Нарушавање простора и промене у ефектима на земљиште представљају важан еколошки проблем у руралним подручјима, посебно када се узму у обзир активности агротуризма које могу променити структуру и функцију локалних екосистема.
- Резултати истраживања указују на значајну забринутост међу испитаницима у вези са негативним утицајем агротуризма на водне ресурсе који су свакако један од виталних ресурса сваког становништва.
- Резултати истраживања указују да је агротуризам допринео повећању буке у руралним заједницама, што негативно утиче на квалитет живота локалних становника.
- Коначно, испитаници сведоче и о значајном повећању саобраћаја у руралним подручјима, што је негативно утицало на квалитет живота локалног становништва.

10. Научни допринос докторске дисертације

Полазна основа ове тезе заснива се на пословној мисији туризма Републике Србије, према Стратегији за развој туризма до 2025. године (Министарство трговине, туризма и телекомуникација Републике Србије, 2016) према којој је она, између осталог, у вези са подстицањем руралног и регијалног развоја и смањење депопулације. Такође, иако у истој Стратегији агротуризам, као специфичан облик руралног туризма није препознат, рурални туризам је идентификован као

једно од стратешких туристичких тржишта за туристичку привреду Републике Србије (Министарство трговине, туризма и телекомуникација Републике Србије, 2016). Постојање природних, културних и друштвених услова у Србији показује да темељи за развој агротуризма постоје. Пре свега, то се односи на претежно руралне географске карактеристике државе, уз локално становништво код којег се све више буди свест о значају органске производње, што се у пракси манифестује све већим бројем примера домаћинстава који се опредељује за такав начин узгоја, како пољопривредних производа тако и сточног фонда. Из тог разлога, препознаје се императив залагања за свеобухватнија научна истраживања и развојне иницијативе у агротуризму у руралним крајевима. Тренутно је наглашен недостатак постојећих истраживања у овој области, заједно са свеприсутним мањком знања међу руралним домаћинствима у вези са ефикасним праксама примењених у развијенијим земљама са сличним географским карактеристикама. Недостатак свеобухватних истраживања захтева интензивнији научни фокус на агротуризам, с обзиром на његов потенцијал да допринесе економском расту, чува природно и културно наслеђе и побољша животни стандард у руралним заједницама.

Научни допринос ове тезе може се сагледати кроз више кључних аспеката, који произилазе из предмета и циљева истраживања, као и дефинисаних хипотеза. Превасходно, истраживање пружа теоријску основу кроз дефинисање кључних појмова попут руралне дестинације, агротуризма и одрживог развоја. Ово је важно за ширу научну заједницу како би се разумела сложеност проблема и потреба руралних подручја. Такође, анализа глобалних циљева одрживог развоја у контексту руралних дестинација западна Србија поставља темеље за даљи стратегијски приступ.

Треће, истраживање процењује утицај агротуризма на квалитет живота у локалним заједницама, узимајући у обзир економске користи, очување друштвених односа и културне баштине, као и одрживост животне средине. Кроз анализу животног циклуса производа агротуризма, истраживање пружа увид у дугорочну одрживост и ефикасност таквих облика туризма.

Четврто, истраживање дефинише туристичко-географске карактеристике регије западна Србија и идентификује природно-географске и друштвено-географске потенцијале за развој агротуризма. Упоређујући их са одабраним алпским дестинацијама, истраживање пружа драгоцене увиде и најбоље праксе.

Пето, кроз анализу тренутног стања агротуризма у једанаест одабраних дестинација у регији западна Србија, истраживање процењује постојећу агротуристичку понуду и маркетиншке активности. Ово је од суштинског значаја за разумевање тренутног стања и идентификацију потенцијала за даљи развој.

Свеобухватно, научни допринос ове тезе огледа се у систематичном и мултидимензионалном приступу истраживању улоге агротуризма у одрживом развоју руралних подручја у регији западна Србија. Истраживање пружа темељну теоријску основу кроз анализу и дефинисање кључних концепата, чиме се омогућава дубље разумевање специфичности руралног развоја у контексту посматраног географског подручја. Поред тога, емпиријски део истраживања представља значајан допринос, јер обухвата детаљну анализу тренутног стања агротуризма у једанаест одабраних дестинација у западној Србији, укључујући процену постојеће туристичке понуде, као и маркетиншких активности које се у овој регији спроводе. Ова анализа омогућава не само идентификацију постојећих проблема и препрека у развоју агротуризма, већ и препознавање потенцијала за даље унапређење ове специфичне форме туризма.

Надаље, значајан допринос овог истраживања огледа се у употреби напредних статистичких метода као што су *Cross-Tabulation* анализа и *Chi-Square* тестови, који су коришћени за испитивање и проверу хипотеза у вези са односом између агротуризма и индикатора одрживог развоја у руралним заједницама западне Србије. Ове методе омогућавају прецизну и поуздану процену утицаја агротуризма на издвојене индикаторе одрживости. Анализом ових индикатора, истраживање значајно доприноси научном разумевању односа између агротуризма и одрживог развоја у руралним заједницама западне Србије, пружајући емпиријске доказе који приказују његову дугорочну одрживост и ефекте на локални контекст.

На крају, али не и најмање важно, ово истраживање доприноси научној заједници кроз интеграцију међународних искустава и најбољих пракси, које су адаптиране и примењене у специфичном контексту западне Србије. Поређење са алпским дестинацијама и пренос њихових искустава представља вредан допринос, јер омогућава примену успешних модела који могу подстаћи развој агротуризма у Србији. На овај начин, истраживање са једне стране обогаћује постојећа знања, а такође пружа и конкретне смернице за будуће активности усмерене на ревитализацију руралних заједница и побољшање њиховог одрживог развоја, доприносећи укупном економском расту и социјалној кохезији у овим подручјима.

11. Мишљење и предлог Комисије

Докторска дисертација Алексе Панић, мастер, урађена је према раније одобреној пријави. Остварен је план истраживања уз примену постојећих научних и стручних знања из више научних дисциплина из области туризма а може се закључити да је кандидат за своју докторску дисертацију изабрао актуелну и комплексну тему.

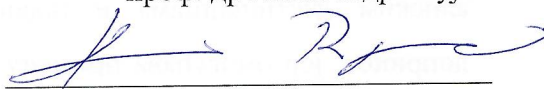
Структура рада је добро постављена и омогућила је кандидату да оствари своје истраживачке намере. Кандидат је успео да да релевантне одговоре на постављене циљеве рада, а то је главни допринос науци поред урађеног истраживачког дела рада.

Полазећи од напед наведеног предлажемо Већу Департамента за последипломске студије и међународну сарадњу и Сенату Универзитета Сингидунум да прихвати докторску дисертацију Алексе Панић, мастер, под насловом **"Утицај агротуризма на креирање концепта одрживог развоја руралних дестинација"**, и добри њену јавну одбрану.

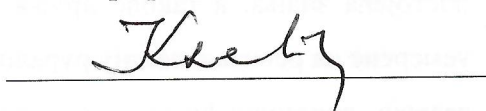
Београд, 06/09/2024.

Чланови комисије:

проф. др Александра Вујко

проф. др Мирослав Кнежевић

проф. др Мирјана Делић Јовић

